

**PROGRAMUL NAȚIONAL
de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022**

**I. DESCRIEREA SITUAȚIEI ACTUALE ȘI
IDENTIFICAREA PROBLEMELOR**

1. Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 (în continuare – *Program*) prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale.

2. Necesitatea elaborării prezentului Program este determinată de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova și necesitatea creării unor condiții indispensabile implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (în continuare – Convenția ONU), ratificată de către Republica Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010. În același timp, prezentul Program prevede măsuri pentru implementarea recomandărilor experților internaționali cu referire la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova.

3. Liniile prioritare de intervenție ale prezentului Program pentru următorii 6 ani au fost stabilite ca rezultat al consultărilor cu autoritățile administrației publice centrale și locale, societatea civilă, mediul academic și persoane cu diferite tipuri de dizabilități.

4. Aprobarea prezentului Program va permite eficientizarea și canalizarea eforturilor tuturor instituțiilor statului, a societății civile și a partenerilor de dezvoltare în vederea asigurării implementării prevederilor Convenției ONU în diverse politici sectoriale și intersectoriale.

5. Implementarea prezentului Program va asigura respectarea drepturilor și participarea persoanelor cu dizabilități în societate, va crea oportunități mai bune de incluziune socială, contribuind astfel la realizarea de către Republica Moldova a angajamentelor naționale și internaționale asumate în contextul obiectivelor strategice în domeniul asigurării drepturilor omului.

6. Conform datelor statistice, în Republica Moldova sînt înregistrate circa 181 mii de persoane cu dizabilități, inclusiv 12 mii de copii. Persoanele cu dizabilități reprezintă 5,2% din populația totală a țării, iar copiii cu dizabilități constituie aproape 2% din numărul total al copiilor din Republica Moldova.

7. Ratificarea Convenției ONU de către Republica Moldova a marcat o schimbare importantă în abordarea dizabilității, nu doar prin prisma protecției sociale și a stării de sănătate, dar și din punctul de vedere al promovării și respectării drepturilor omului, al incluziunii sociale, al valorii umane și al egalității de șanse.

8. În vederea realizării prevederilor Convenției ONU, prin Legea nr.169 din 9 iulie 2010 a fost aprobată Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013). Scopul Strategiei a fost reformarea politicii statului în domeniul dizabilității, cuprinzînd liniile directoare de acțiuni în domeniul armonizării sistemului de protecție socială cu standardele Uniunii Europene și prevederile Convenției ONU. În perioada anilor 2014-2017, în lipsa unui plan național de acțiuni axat pe implementarea Convenției ONU, totuși, au fost realizate un șir de acțiuni care s-au încadrat în prevederile acesteia. În același timp, în luna martie 2017 a fost prezentat primul raport de țară privind implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

9. Astfel, autoritățile administrației publice centrale și locale, în parteneriat cu societatea civilă s-au angajat în realizarea unor măsuri axate pe racordarea cadrului legislativ-

normativ național la standardele internaționale în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități, modificarea metodologiei de determinare a dizabilității, diversificarea serviciilor sociale comunitare destinate persoanelor cu dizabilități, adaptarea programelor educaționale la necesitățile copiilor cu dizabilități, dezvoltarea serviciilor de orientare, formare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, adaptarea infrastructurii sociale la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

10. La 2 ani de la ratificarea Convenției ONU, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 60 din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, precum și Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu alți cetățeni la protecție socială, asistență medicală, reabilitare, educație, muncă, viață publică, mediul fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg. Legea cu privire la asigurarea egalității are drept scop prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității în sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vîrstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

11. Instituțiile responsabile de promovarea și realizarea politicii în domeniu au întreprins măsuri pentru a asigura implementarea Convenției ONU, precum: elaborarea și aprobarea strategiilor sectoriale, care vizează inclusiv persoanele cu dizabilități; reglementarea și pilotarea serviciilor comunitare alternative celor rezidențiale; aplicarea unor noi mecanisme de protecție socială a populației cu venituri mici; crearea grupurilor de lucru multisectoriale în vederea ajustării legislației naționale la prevederile Convenției ONU.

12. Cu toate acestea, Raportorul Special al ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, ca urmare a vizitei de monitorizare întreprinse în septembrie 2015 în Republica Moldova, a atestat o serie de provocări, care stagnează incluziunea socială, precum: stigmatizarea și excluderea persoanelor cu dizabilități, provocări economice și financiare, certificarea ineficientă și inechitabilă a dizabilității, lipsa de accesibilitate, accesul limitat al copiilor și tinerilor cu dizabilități în instituții educaționale incluzive, bariere în accesul la justiție, existența instituțiilor rezidențiale și disponibilitatea redusă de servicii sociale comunitare.¹

13. De asemenea, la 4 noiembrie 2016, în cadrul Sesiunii a 26-a a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului (Evaluarea periodică universală 2016) și la 21-22 martie 2017, în cadrul Sesiunii a 17-a a Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, la care a fost audiat Raportul de țară privind implementarea Convenției ONU, Republica Moldova a primit mai multe recomandări specifice domeniului de dizabilitate. Astfel, se relevă necesitatea întreprinderii în continuare a măsurilor care au ca scop îmbunătățirea situației persoanelor cu dizabilități și consolidarea, în acest sens, a eforturilor tuturor autorităților administrației publice, societății civile și ale altor actori sociali relevanți.

14. În urma analizei situației au fost constatate o serie de aspecte particulare, care influențează incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova, printre care:

- 1) insuficiența măsurilor de protecție socială a persoanelor cu dizabilități în comunitate;
- 2) educarea unui număr semnificativ de copii cu dizabilități în medii școlare segregative (școli speciale, școli auxiliare), la domiciliu sau plasarea în instituții rezidențiale sociale;
- 3) accesul redus al persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și reabilitare de calitate;

¹ <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/report-of-the-special-rapporteur-on-the-rights-of-persons-with-d.html>

4) rata scăzută de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități ca rezultat al pregătirii profesionale deficitare, lipsei serviciilor de reabilitare profesională, lipsei locurilor de muncă acomodate rezonabil la necesitățile persoanelor cu dizabilități;

5) participarea redusă a persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală;

6) inaccesibilitatea infrastructurii, transporturilor, informației și comunicațiilor pentru persoanele cu dizabilități;

7) accesul redus la justiție a persoanelor cu dizabilități și la măsurile de ocrotire/suport în exercitarea capacității juridice;

8) capacități instituționale insuficiente pentru implementarea Convenției ONU;

9) nivelul scăzut de cunoaștere a drepturilor omului de către populație, în general, și, respectiv, a drepturilor persoanelor cu dizabilități,

10) mecanisme ineficiente de aplicare a legislației în vigoare și lipsa măsurilor active, care ar asigura obligativitatea respectării acesteia.

În domeniul protecției sociale

15. Ca rezultat al implementării Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013), în ultimii ani a fost îmbunătățit cadrul legislativ-normativ în domeniu, a fost reformată instituția responsabilă de determinarea dizabilității, au fost fortificate capacitățile Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și a structurilor sale teritoriale, au fost majorate cuantumulrile unor prestații adresate persoanelor cu dizabilități și a fost revizuit modul de stabilire și plată, au fost diversificate și dezvoltate mai multe tipuri de servicii sociale comunitare (locuință protejată, casă comunitară, echipă mobilă, asistență personală, Serviciul social „Respiro”, plasament familial pentru adulți), inclusiv în scop de prevenire a instituționalizării și dezinstituționalizării persoanelor cu dizabilități.

16. Potrivit Rapoartelor sociale anuale se constată creșterea numărului de persoane cu dizabilități care beneficiază de servicii sociale comunitare și descreșterea numărului de beneficiari instituționalizați în servicii de plasament rezidențial din subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Cu toate acestea, serviciile sociale comunitare nu sînt suficiente pentru a răspunde necesităților persoanelor cu dizabilități. Conform datelor structurilor teritoriale de asistență socială, pe parcursul ultimului an au beneficiat lunar de servicii de îngrijire socială la domiciliu 3 800 de persoane cu dizabilități, de asistență personală – 2 295 de persoane cu dizabilități severe, de serviciile centrelor de zi – 440 de persoane cu dizabilități. În case comunitare erau plasați 51 de persoane cu dizabilități, în locuințe protejate – 26 de persoane cu dizabilități, în plasament familial pentru adulți – 41 de persoane cu dizabilități, în serviciul social „Respiro” – 216 persoane cu dizabilități, iar de serviciile echipei mobile au beneficiat circa 600 de persoane cu dizabilități. În același timp, în instituțiile rezidențiale din subordinea Ministerului Sănătății, Muncii, Protecției Sociale sînt plasate circa 2 000 de persoane cu dizabilități mintale. În acest context, este necesară dezvoltarea în continuare a serviciilor comunitare pentru a asigura traiul independent în comunitate a persoanelor cu dizabilități intelectuale, pentru a preveni instituționalizarea, precum și dezinstituționalizarea acestora.

17. O altă măsură de protecție pentru asigurarea mobilității persoanelor cu dizabilități fizice este asigurarea cu mijloace ajutătoare tehnice, măsură realizată prin intermediul Centrului Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare. Prin Hotărîrea Guvernului nr.567 din 26 iulie 2011 a fost aprobat Regulamentul cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice. Confecționarea mijloacelor ajutătoare tehnice este realizată de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare cu materie primă importată. În ultimii ani, asigurarea cu fotolii rulante se realizează în cadrul unui parteneriat cu societatea civilă (donatorii asigură piesele, iar din mijloacele financiare ale statului se asigură asamblarea fotoliilor rulante). Totuși, este necesară suplimentarea mijloacelor financiare de la bugetul de stat pentru

asigurarea cu mijloace ajutătoare tehnice, în special cu fotolii rulante adaptate la nevoile persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor cu dizabilități și la condițiile de infrastructură.

18. Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, de pensie de dizabilitate beneficiază circa 133 000 de persoane, de alocație socială de stat – circa 39 000 de persoane cu dizabilități din copilărie și copii cu dizabilități, iar de alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere – circa 15 300 de beneficiari. În vederea îmbunătățirii condițiilor și a modului de trai al persoanelor cu dizabilități este necesară în continuare indexarea/majorarea anuală a prestațiilor sociale.

19. O modalitate de susținere a persoanelor cu dizabilități cu venituri mici este ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului. Din numărul total de cereri privind acordarea ajutorului social (circa 155 000), aproximativ 54 400 de cereri au în componența familiei cel puțin o persoană cu dizabilități. Aceasta demonstrează, încă o dată, necesitatea susținerii acestor familii prin intermediul prestațiilor și serviciilor sociale, dar și prin măsuri de stimulare a angajării.

În domeniul educației

20. În vederea garantării dreptului la educație în medii școlare incluzive a tuturor copiilor, prin Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11 iulie 2011 a fost aprobat Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, în baza căruia au fost dezvoltate servicii alternative, precum și servicii de suport: Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (la nivel central), Serviciul de Asistență Psihopedagogică (la nivel raional), centre de resurse și comisii interdisciplinare (în cadrul instituțiilor generale de învățământ). De asemenea, au fost angajate progresiv cadre didactice de sprijin pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, inclusiv pentru copiii cu dizabilități.

21. În anul de studii 2015-2016, numărul de copii cu cerințe educaționale speciale integrați în instituțiile de învățământ general a constituit 8 564 de copii și 1 829 de copii cu dizabilități. În același timp, la sfârșitul anului 2015, în subordinea Ministerului Educației erau 30 de instituții rezidențiale, în care au fost instituționalizați 1 573 de copii, dintre care 439 de copii se aflau în 6 școli speciale și 549 de copii – în 14 școli-internat auxiliare.² Astfel, copiii cu dizabilități senzoriale (auz, vâz), cu dizabilități intelectuale și cu dizabilități multiple rămân în continuare în medii școlare segregate sau în instituții rezidențiale sociale.

22. Educația incluzivă se realizează progresiv în instituțiile de învățământ, dar marea majoritate a grădinițelor sînt inaccesibile copiilor cu dizabilități de vîrstă antepreșcolară. Din acest considerent, în prezentul Program sînt incluse acțiuni care se încadrează în Programul de dezvoltare a educației incluzive, dar cu accent pe incluziunea copiilor și a tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități, inclusiv a copiilor mici.

În domeniul sănătății

23. Asigurarea dreptului la sănătate este un subiect problematic, invocat de persoanele cu dizabilități. Problemele cele mai stringente în acest domeniu sînt:

- 1) aprovizionarea insuficientă cu medicamente a persoanelor cu dizabilități;
- 2) accesibilitatea redusă a infrastructurii instituțiilor medico-sanitare, în special în mediul rural;
- 3) insuficiența serviciilor și măsurilor de reabilitare medicală pentru prevenirea dizabilității;
- 4) echipamentele neadaptate pentru persoanele cu dizabilități fizice în serviciile de planificare familială;
- 5) obținerea consimțămîntului informat pentru tratament și spitalizare în cazul persoanelor cu probleme de sănătate mintală.

24. Serviciile de sănătate mintală se acordă, în prezent, în cea mai mare parte, în cadrul spitalelor de psihiatrie, dar se pune accent și pe dezvoltarea sistemului de acordare a serviciilor de sănătate mintală la nivel de comunitate, care este în proces de dezvoltare, ca urmare a reglementării modului de organizare și funcționare a Centrului comunitar de sănătate

² <http://edu.gov.md/sites/default/files/raport-me-2015.pdf>

mentală (Hotărîrea Guvernului nr. 55 din 30 ianuarie 2012) și aprobării Programului național privind sănătatea mentală pe anii 2017-2021 (Hotărîrea Guvernului nr. 337 din 26 mai 2017). În pofida reformării sistemului de sănătate mentală (dezvoltării centrelor comunitare de sănătate mentală), pe plan național se atestă o insuficiență de servicii de sănătate mentală, care să acopere necesitățile persoanelor cu probleme de sănătate mentală din toate localitățile țării.

25. Analizele efectuate mai atestă accesul limitat al persoanelor cu dizabilități la mijloace asistive, în special în cazul dizabilităților senzoriale (asigurarea cu proteze oculare, produse tiflotehnice, proteze și aparate auditive). Astfel, se relevă necesitatea dezvoltării unor programe naționale cu finanțare de la bugetul de stat și de la fondul asigurărilor obligatorii de asistență medicală pentru asigurarea cu mijloace asistive.

26. În vederea prestării serviciilor de intervenție timpurie, prin Hotărîrea Guvernului nr. 816 din 30 iunie 2016 a fost reglementat serviciul de intervenție timpurie, iar prin Hotărîrea Guvernului nr. 714 din 6 iunie 2016 acest tip de serviciu a fost inclus în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală. Respectiv, este necesară extinderea serviciilor de intervenție timpurie la nivel național.

27. O altă provocare este reabilitarea copiilor cu dizabilități, măsură care se realizează doar în câteva instituții: Centrul de reabilitare pentru copii „Sergheevca”, Centrul de recuperare pentru copii „Ceadîr-Lunga” și Centrul republican de reabilitare pentru copii, care sînt suprasolicitate.

28. Atît la nivel internațional, cît și la nivel național se înregistrează creșterea numărului de persoane care suferă de tulburări din spectrul autist. La nivel internațional 1 din 100 de copii prezintă tulburări din spectrul autist, iar în Republica Moldova, conform datelor, se află în supravegherea medicilor psihiatri 277 de persoane cu autism. În acest context, se impune necesitatea efectuării pe scară largă a screeningului pentru depistarea autismului la copiii de vîrstă țință (pînă la 2 ani) și acordarea serviciilor de reabilitare medicală, educațională și socială pentru aceștia.

În domeniul muncii

29. Pe parcursul ultimilor ani au fost întreprinse mai multe măsuri pentru stimularea angajării persoanelor cu dizabilități, inclusiv angajarea în cadrul agențiilor pentru ocuparea forței de muncă a 86 de unități de personal responsabil pentru prestarea serviciilor de ocupare și protecție în caz de șomaj al persoanelor cu dizabilități și a altor categorii de persoane vulnerabile.

30. Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale circa 40 000 de persoane cu dizabilități achită contribuții de asigurări sociale, respectiv sînt angajate în cîmpul muncii.

31. Conform raportului Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, pe parcursul anului 2016 au fost înregistrate cu statut de șomeri 773 de persoane cu dizabilități, au fost susținute la plasarea în cîmpul muncii 342 de persoane sau 44% din numărul total al persoanelor cu dizabilități înregistrate. În scopul facilitării integrării pe piața muncii, au urmat cursuri de formare profesională 87 de persoane cu dizabilități. Servicii de informare și consiliere profesională au fost oferite pentru 692 de persoane cu dizabilități.

32. Datele Inspectoratului de Stat al Muncii denotă că nu toți angajatorii se conformează prevederilor legislației în vigoare, care reglementează plasarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

33. Această situație denotă insuficiența oportunităților de angajare pentru persoanele cu dizabilități, care se datorează mai multor factori, precum: lipsa locurilor de muncă, pregătirea profesională, insuficiența serviciilor de reabilitare profesională, lipsa unor mecanisme de stimulare a angajatorilor în cazul creării, rezervării și/sau adaptării la locurile de muncă pentru ocuparea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

În domeniul participării la viața politică, publică și culturală

34. Conform prevederilor legale, statul asigură persoanelor cu dizabilități dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi ales, dreptul la proceduri și materiale de vot adecvate,

accesibile și ușor de înțeles și de utilizat, dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare, dreptul de a deține efectiv un mandat de persoană aleasă și de a îndeplini orice funcție publică la nivel executiv sau legislativ, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul. Republica Moldova a înregistrat anumite progrese în asigurarea drepturilor politice a persoanelor cu dizabilități, în special cu referire la modificarea Codului electoral (prevederi privind accesibilitatea) și testarea unei noi alternative de vot pentru persoanele cu dizabilități de vedere.

35. Cu toate acestea, există dificultăți în asigurarea participării efective a persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități la viața publică și politică. În cazul persoanelor cu dizabilități de vedere cea mai practică modalitate de vot este „însoțirea în cabina de vot de către o persoană de încredere”, în timp ce în cazul persoanelor nedeplasabile se utilizează „urna de vot mobilă”, conform prevederilor Codului electoral. Totodată, Raportorul Special al ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități exprimă îngrijorare privind asigurarea dreptului la vot a persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale, recunoscute incapabile prin hotărârea instanței de judecată.³

36. În același timp, se atestă unele probleme cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din comunități în procesul participării la viața politică și publică, printre care: informarea insuficientă a membrilor birourilor electorale ale secției de votare referitor la necesitățile persoanelor cu dizabilități; accesibilitatea redusă la intrare și în interiorul secțiilor de votare; amplasarea unor secții de votare la etajul doi; lipsa WC-urilor adaptate în localurile unde sînt amplasate secțiile de votare; insuficiența serviciilor de asistență personală, care să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități la secțiile de votare; nivelul scăzut de informare a persoanelor cu dizabilități privind platformele electorale.⁴

37. Antrenarea persoanelor cu dizabilități în activități culturale, recreative și sportive este realizată anual de către autoritățile administrației publice în parteneriat cu societatea civilă, cu ocazia diferitor evenimente, în scopul asigurării implicării și participării sociale a persoanelor cu dizabilități. Însă, aceste evenimente nu sînt suficiente pentru a asigura o participare activă la viața culturală și sportivă, atestîndu-se faptul că persoanele cu dizabilități nu au acces în toate instituțiile culturale, în sălile de sport din multiple cauze, precum: inaccesibilitatea mediului fizic, imposibilitatea achitării biletelor de intrare, abonamentelor sportive.

În domeniul accesibilității la clădiri, la drumuri, la transporturi, la informație și la comunicații

38. Ca urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 60 din 30 martie 2012 (art. 17-26), care reglementează politica de stat în domeniul accesibilității, instituțiile statului au întreprins o serie de măsuri pentru implementarea prevederilor respective. Astfel, a fost elaborat Planul de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 599 din 13 august 2013. Ulterior, Inspekția de Stat în Construcții a instituit un grup de lucru pentru efectuarea verificărilor planificate în vederea respectării cerințelor de accesibilitate a infrastructurii sociale, precum și pentru elaborarea recomandărilor privind armonizarea normativelor naționale cu cele internaționale. Totodată, autoritatea națională competentă în domeniu a elaborat un nou Plan de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructură socială pentru perioada anilor 2017-2020, care este în proces de definitivare și urmează a fi aprobat de către Guvern. De asemenea, au fost

³

<http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/report-of-the-special-rapporteur-on-the-rights-of-persons-with-d.html>

⁴Raportul de monitorizare privind respectarea dreptului la vot a persoanelor cu dizabilități în timpul alegerilor locale din Iunie 2015//Disponibil pe:

<http://www.advocacy.md/sites/newadvocacy/files/Raportul%20de%20monitorizare%20privind%20respectarea%20dreptului%20la%20vot%20a%20persoanelor%20cu%20dizabilit%C4%83%C8%9Bi%20%C3%AEEn%20timpul%20alegerilor%20locale%20din%20Iunie%202015.pdf>

întreprinse unele acțiuni, precum lucrări de accesibilizare a garilor și stațiilor auto și feroviare, oferirea unui vagon accesibil persoanelor cu dizabilități în cadrul transportului feroviar, precum și a fost aprobat Regulamentul cu privire la paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet (Hotărîrea Guvernului nr. 188 din 3 aprilie 2012).

39. Cu toate acestea, accesibilitatea la clădiri, la drumuri, la transporturi, la informație și la comunicații rămîne critică și generează o serie de impedimente în procesul de incluziune socială. Potrivit Raportului generalizat privind inventarierea instituțiilor publice și de menire socială existente, din cele 5 137 de obiecte supuse inventarierii sub aspect de accesibilitate, 3 440 nu sînt adaptate sau nu corespund normelor.⁵ Pe de altă parte, organizațiile societății civile conchid că în realitate numărul clădirilor de menire publică accesibile pentru persoanele utilizatoare de fotolii rulante este mult mai mic, iar în cazul persoanelor cu dizabilități de vedere accesibilitatea este practic inexistentă. Aceste probleme apar din cauza lipsei unui mecanism de stat eficient de evaluare, monitorizare și responsabilizare privind conformarea la normativele și standardele în construcții. De asemenea, se constată nerespectarea, în cele mai multe cazuri, a cerinței de asigurare a accesibilității la mijloacele de transport în comun pentru persoanele cu dizabilități.

40. În ceea ce privește accesul la informație a persoanelor cu dizabilități senzoriale (auz, vîz), se atestă faptul că nu este asigurată în volumul necesar interpretarea în limbajul mimico-gestual la posturile de televiziune, iar informația de interes public nu este disponibilă în limbajul Braille. Adoptarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului (Hotărîrea Guvernului nr. 333 din 14 mai 2014) reprezintă o reușită importantă în asigurarea prestării serviciilor de interpretare în limbajul mimico-gestual. Totodată, există unele impedimente în prestarea de calitate a serviciilor de interpretare în limbajul mimico-gestual din cauza lipsei unui centru de pregătire a interpreților.

41. Pentru a asigura posibilitatea accesului persoanelor cu dizabilități la paginile web oficiale, conform prevederilor Hotărîrii Guvernului nr. 188 din 3 aprilie 2012, este necesară aplicarea standardelor internaționale privind accesibilitatea la paginile web. Totodată, alte acte normative în domeniu, inclusiv Legea nr. 467-XV din 21 noiembrie 2003 cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, nu au fost completate cu prevederi care ar asigura accesibilitatea informațională pentru persoanele cu dizabilități.

42. Astfel, neadaptarea clădirilor, transportului public și informației la necesitățile persoanelor cu dizabilități constituie bariere în exercitarea drepturilor lor fundamentale în condiții de egalitate cu celelalte persoane, fiind în continuare o provocare în domeniul incluziunii sociale.

În domeniul juridic

43. Cu scopul de a armoniza legislația și practicile naționale cu prevederile art. 12 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, au fost realizate mai multe măsuri, printre care: instituirea grupului de lucru cu participarea reprezentanților organelor centrale de specialitate din domeniul justiției, sănătății, muncii și protecției sociale, precum și a organizațiilor societății civile; elaborarea studiilor privind capacitatea de exercițiu și declararea incapacității; adoptarea Legii nr. 66 din 13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative.

44. Modificările și completările operate prin Legea nr. 66 din 13 aprilie 2017 au drept scop reformarea instituției tutelei ca măsură de protecție a persoanelor declarate incapabile, diversificînd-o pentru a răspunde necesității de a adapta măsura la situația specifică a persoanei fizice vizate (ocrotire, curatela, tutela). În pofida măsurilor întreprinse, este necesar de elaborat și de aprobat cadrul normativ conex în scopul asigurării aplicabilității Legii nr. 66 din

⁵<http://www.parliament.md/LinkClick.aspx?fileticket=EuMfL%2F8dN4o%3D&tabid=202&language=r-o-RO>

13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, instituirea unei autorități responsabile de coordonarea, monitorizarea și aplicarea prevederilor legislației adoptate, a măsurilor de ocrotire/suport, precum și de elaborarea și aprobarea instrumentelor de evaluare, de organizarea formării profesionale inițiale și continue a specialiștilor responsabili de aplicarea prevederilor legislației privind capacitatea de exercițiu. Necesitățile enumerate reiese din problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și familiile acestora, precum și a autorităților publice locale (autoritățile tutelare), care întâmpină dificultăți în procesul de exercitare a atribuțiilor de autorități tutelare stabilite prin legislație. Anterior, în cadrul Evaluării Periodice Universale, ciclul al doilea din 2016, și în cadrul audierii de către Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a Raportului de țară cu privire la implementarea Convenției ONU (din martie 2017) au fost făcute recomandări cu privire la necesitatea ajustării legislației naționale care reglementează capacitatea de exercițiu în Republica Moldova la prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

45. O altă problemă, invocată de Raportorul Special al ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, dar și de organizațiile societății civile, este accesul limitat la justiție a persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, vâz).⁶ Îngrădirea accesului este din cauza inaccesibilității la clădirile instanțelor, neadaptării la necesitățile persoanelor cu dizabilități a procedurilor în instanțe, a serviciilor necalitative acordate persoanelor cu dizabilități de avocații, care oferă asistență juridică *pro bono* (gratuită).

În domeniul monitorizării, coordonării și colectării datelor

46. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prevede expres în art. 33 condiția monitorizării naționale a implementării Convenției. În acest context, monitorizarea din partea autorităților administrației publice a implementării Convenției se realizează prin intermediul Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, care, pînă la momentul actual, nu dispune de un secretariat permanent, care ar facilita activitatea acestuia. Pe lângă aceasta, monitorizarea independentă este realizată de către Consiliul de experți pentru monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanele cu dizabilități, de pe lângă Avocatul Poporului (Dispoziția Avocatului Poporului, nr. 01-09/16 din 30 mai 2016), constituit din 7 membri, reprezentanți ai societății civile și ai organizațiilor neguvernamentale din domeniu.

47. Lipsa datelor statistice dezagregate cu privire la persoanele cu dizabilități, în special a datelor cu referire la tipul dizabilității, constituie o altă problemă care reprezintă o dificultate în procesul de elaborare a programelor privind necesitățile persoanelor cu dizabilități.

În domeniul sensibilizării opiniei publice

48. În ultimii ani au fost realizate mai multe măsuri de sensibilizare a opiniei publice privind drepturile persoanelor cu dizabilități și rolul acestora în societate, inclusiv prin mediatizarea unor practici incluzive de succes. Cu toate acestea, în Republica Moldova continuă să predomine stereotipurile negative și prejudecățile în raport cu persoanele cu dizabilități. Potrivit Studiului privind percepțiile și atitudinile față de egalitate, realizat în anul 2015, mai mult de jumătate din respondenți nu acceptă în calitate de vecin, prieten sau membru de familie persoane din grupurile marginalizate, inclusiv persoane cu dizabilități intelectuale.⁷ În același timp, persoanele cu dizabilități mentale și intelectuale sînt percepute preponderent negativ: 27,7% îi percep ca „nenorociți”, 17,2% îi consideră ca fiind „persoane periculoase”, 7,2% – „persoane care trebuie izolate”, iar aproximativ 6% atestă o atitudine de dispreț.

⁶

<http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/report-of-the-special-rapporteur-on-the-rights-of-persons-with-d.html>

⁷http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/RO_Studiu%20Perceptii%202015_FINAL_2016%20Febr%2025_Imprimat.pdf

49. Persoanele cu dizabilități fizice, în comparație cu grupul precedent, sînt percepute de către intervievați de la neutru spre pozitiv. Totuși, în raport cu acest grup prevalează percepțiile negative. Circa 60% dintre respondenți îi asociază cu „invalid, calic”, 33,6% dintre respondenți îi consideră „fără picior, mînă”, aproximativ 25% dintre respondenți – „nu se pot îngriji” și „nu pot lucra”. Printre percepțiile neutre, ponderi mai mari a înregistrat opțiunea „necesită ajutor de la stat/de la alte persoane” (30,6%) și „sînt singuratici” (16%). Printre percepțiile pozitive au fost relatate în ponderi semnificative calificativele: „luptători” – 12,6%, „buni la suflet” – 11,8%, „optimiști” – 10%.

50. Cu referire la angajarea în cîmpul muncii a persoanelor cu dizabilități fizice se observă că 81,9% dintre respondenți consideră că aceștia pot munci și doar 12,2% consideră că persoanele cu dizabilități sînt incapabile de a munci. Din totalul respondenților, circa 63,6% consideră că copiii cu dizabilități ar trebui să fie educați în clase obișnuite, iar 27,3% dintre cei intervievați cred că copiii cu dizabilități ar trebui să fie educați în școli separate.

51. Astfel, datele studiilor relevă necesitatea desfășurării unor campanii de informare și sensibilizare cu mesaje și materiale elaborate din perspectiva drepturilor omului și a incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

52. Analiza SWOT reflectă caracteristicile mediului intern (puncte tari și puncte slabe) și ale mediului extern (oportunități și riscuri), care avantajează sau stagnează procesul de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

1) Puncte tari:

a) ratificarea de către Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități;

b) cadrul legal și cadrul instituțional actual creează premise importante pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități;

c) existența programelor și strategiilor sectoriale la nivel național, care conțin inclusiv unele acțiuni axate pe incluziunea persoanelor cu dizabilități;

d) diversificarea și dezvoltarea continuă în ultimii ani a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități;

e) parteneriatele stabilite între instituțiile statului și organizațiile societății civile în scop de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități;

f) existența la nivel național a practicilor pozitive de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții.

2) Puncte slabe:

a) lipsa mecanismelor eficiente de implementare a unor prevederi legale, care stipulează incluziunea persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții;

b) colaborarea insuficientă între diferite instituții ale autorității administrației publice centrale și locale în vederea abordării intersectoriale a problemelor privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități;

c) servicii de asistență socială, de reabilitare și de suport destinate persoanelor cu dizabilități insuficiente și distribuite neuniform în teritoriu;

d) pregătirea insuficientă a specialiștilor din diferite sectoare referitor la accesibilitate, tehnologii și mijloace asistive, acomodare rezonabilă, drepturile persoanelor cu dizabilități.

e) existența practicilor segregative de abordare a persoanelor cu dizabilități prin instituționalizarea acestora și lipsirea de capacitate de exercițiu;

f) accesibilitatea redusă la nivel național a clădirilor, a infrastructurii drumurilor, a transporturilor, a informației și comunicațiilor pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități;

g) lipsa unui sistem național de colectare și prelucrare a datelor statistice cu privire la dizabilitate, care să ofere posibilitatea unor analize profunde pe diverși indicatori statistici;

h) atitudinea negativă și discriminatorie a unor cetățeni și specialiști din instituții publice și private față de persoanele cu dizabilități.

3) Oportunități:

- a) asistența tehnică din partea partenerilor de dezvoltare și donatorilor în implementarea diferitor acțiuni ale Programului;
- b) racordarea cadrului normativ în domeniul dizabilității la standardele internaționale și la bunele practici din diferite domenii aferente incluziunii sociale;
- c) îmbunătățirea calității serviciilor oferite persoanelor cu dizabilități de către diferiți actori publici și privați;
- d) instruirea specialiștilor care activează în diferite sectoare (medical, educațional, juridic, protecție socială, infrastructură) în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități, nediscriminării, accesibilității;
- e) implicarea organizațiilor societății civile în realizarea diferitor măsuri menite să sporească gradul de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

4) Riscuri:

- a) posibila inconsecvență în realizarea tuturor măsurilor prezentului Program;
- b) impedimente și limitări financiare pentru susținerea corespunzătoare a procesului de implementare a Programului;
- c) capacitatea limitată a unor specialiști și instituții în implementarea acțiunilor Programului, care necesită competențe specifice;
- d) înțelegerea insuficientă, de către unii actori, a importanței incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni.

II. SCOPUL ȘI OBIECTIVELE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

53. Prezentul Program are drept scop abordarea direcțiilor strategice de acțiune la nivel național în vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități și participării lor efective și depline în societate.

54. Obiectivele specifice ale Programului constau în:

- 1) îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate;
- 2) asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ, în condiții de egalitate cu ceilalți;
- 3) sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate;
- 4) sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- 5) sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală;
- 6) asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități;
- 7) asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție;
- 8) consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități;
- 9) creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități.

III. ACȚIUNILE NECESARE PENTRU ATINGEREA OBIECTIVELOR

În domeniul protecției sociale

55. Obiectivul 1. Îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate presupune următoarele acțiuni:

- 1) efectuarea analizelor la nivel local privind necesitățile de creare, de dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități;
- 2) elaborarea, aprobarea și implementarea programelor locale de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități, bazate pe necesitățile evaluate ale acestora;

3) crearea și dezvoltarea de servicii sociale comunitare destinate persoanelor cu dizabilități în vederea dezinstituționalizării și/sau prevenirii instituționalizării acestora în instituțiile rezidențiale, asigurării vieții independente în comunitate;

4) elaborarea, aprobarea și implementarea Programului național privind dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și prevenirea instituționalizării;

5) elaborarea și aprobarea curriculumurilor de instruire, precum și organizarea cursurilor de instruire inițială și continuă pentru personalul din instituțiile rezidențiale și din cadrul serviciilor sociale comunitare, implicat în asistarea persoanelor cu dizabilități;

6) revederea anuală a unor prestații sociale adresate persoanelor cu dizabilități care să contribuie la îmbunătățirea nivelului de trai, conform prevederilor legislației în vigoare;

7) eficientizarea mecanismului național de determinare a dizabilității la copii și adulți, prin implementarea modelului medico-social în procesul de determinare a dizabilității;

8) elaborarea și aprobarea curriculumurilor de instruire, precum și organizarea cursurilor tematice de instruire continuă pentru specialiștii implicați în procesul de determinare a dizabilității și capacitații de muncă în funcție de specificul activității acestora;

9) asigurarea persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor cu dizabilități, cu fotolii rulante și alte mijloace ajutătoare tehnice adaptate necesităților acestora.

În domeniul educației

56. Obiectivul 2. Asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ în condiții de egalitate cu ceilalți presupune următoarele acțiuni:

1) elaborarea, aprobarea și implementarea conceptelor, mecanismelor de individualizare ale procesului educațional, sistemelor de comunicare augmentativă și alternativă, tehnologiilor educaționale pentru susținerea copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități;

2) asigurarea accesului copiilor cu dizabilități la servicii de educație timpurie antepreșcolară;

3) revizuirea normei didactice pentru cadrele didactice de sprijin și a normativelor de asistență a copiilor cu dizabilități în vederea asigurării calității serviciilor educaționale;

4) asigurarea unui pachet minim de servicii educaționale de suport (centru de resurse, cadru didactic de sprijin) pentru fiecare copil și tînăr cu dizabilități, înscriși în instituția de învățământ, în funcție de necesitățile acestuia;

5) dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ;

6) organizarea cursurilor de formare continuă pentru toate cadrele didactice și cadrele didactice de sprijin care lucrează cu copiii și tinerii cu dizabilități;

7) pregătirea cadrelor didactice care asistă sau predau pentru copiii cu dizabilități de auz și hipoacuzici în folosirea limbajului mimico-gestual;

8) dotarea instituțiilor de învățământ cu unități de transport accesibil și echipamente necesare pentru facilitarea învățării copiilor și tinerilor cu dizabilități fizice, mintale, intelectuale și senzoriale, pentru dezvoltarea unui mediu fizic accesibil și a unui proces educațional individualizat conform necesităților și potențialului de dezvoltare;

9) elaborarea, aprobarea și implementarea programelor de pregătire și acreditare a interpreților mimico-gestuali;

10) integrarea graduală a copiilor cu dizabilități, inclusiv a celor cu dizabilități senzoriale (auz, vîz) în instituțiile de învățământ general.

În domeniul sănătății, abilitării și reabilitării

57. Obiectivul 3. Sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare, de reabilitare de calitate presupune următoarele acțiuni:

1) elaborarea/aprobarea și implementarea programelor naționale pentru asigurarea persoanelor cu dizabilități cu mijloace asistive;

2) elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe de asigurare a persoanelor cu dizabilități, în cazul maladiilor care necesită tratament continuu și costisitor, cu reducerea prețului/oferirea gratuită a serviciilor medicale de diagnosticare, de tratament și de reabilitare suplimentar celor prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

3) extinderea listei medicamentelor compensate pentru maladiile care au impact asupra sănătății publice și care netratate corespunzător conduc la dizabilitate, în baza datelor statistice privind structura dizabilității în funcție de nozologiile predominante;

4) includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece) pentru persoanele cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu;

5) elaborarea, aprobarea și implementarea unui program național pentru prevenirea dizabilității și reabilitarea medicală a persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor medicale cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

6) asigurarea unui pachet minim de asistență medicală stomatologică a persoanelor cu dizabilități în caz de urgență și probleme cronice dentare, cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

7) dezvoltarea serviciilor comunitare de sănătate mintală și oferirea asistenței, inclusiv prin intermediul echipelor mobile sau prin asigurarea transportării persoanelor cu dizabilități din comunitate spre centrul comunitar de sănătate mintală și acordarea suportului psihologic pentru părinții și rudele acestora;

8) dezvoltarea și prestarea serviciilor de intervenție timpurie în cadrul fiecărui raion/municipiu;

9) dezvoltarea și prestarea serviciilor de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare a copiilor cu tulburări din spectrul autist;

10) acordarea serviciilor de asistență ginecologică, de planificare a familiei și de sănătate reproductivă a femeilor și fetelor cu diferite tipuri de dizabilități;

11) asigurarea accesibilității la infrastructura instituțiilor medico-sanitare la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, vâz);

12) asigurarea măsurilor de recuperare/reabilitare balneosanatorială a copiilor cu dizabilități cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și acordarea scutirilor la procurarea билетelor de tratament balneosanatorial pentru părinții/însoțitorii copiilor cu dizabilități;

13) elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a instrucțiunilor privind obținerea consimțământului informat al persoanelor cu dizabilități mintale, intelectuale și senzoriale, destinate personalului din domeniul medical;

14) revizuirea cadrului normativ național privind aplicarea tratamentului medicamentos persoanelor cu dizabilități mintale, în vederea interzicerii aplicării tratamentului medicamentos, a avorturilor și măsurilor contraceptive nonconsensuale persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale în lipsa consimțământului acestora;

15) operarea modificărilor și completărilor legislative în vederea includerii unor categorii de cetățeni în lista categoriilor asigurate de către stat (membrii familiilor, care îngrijesc persoane cu dizabilități severe cu vârsta peste 18 ani, persoane cu dizabilități, proprietare de terenuri cu destinație agricolă, cu excepția grădinilor și loturilor pentru legumicultură, indiferent de faptul dacă au dat sau nu aceste terenuri în arendă sau folosință pe bază de contract);

16) elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a ghidurilor/instrucțiunilor privind accesibilizarea serviciilor de sănătate și a infrastructurii instituțiilor medicale pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități;

17) includerea tematicilor referitoare la accesibilitate și la drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul cursurilor de formare continuă a personalului din domeniul sănătății;

18) editarea materialelor informative în domeniul sănătății, inclusiv în format accesibil pentru persoanele cu dizabilități senzoriale și intelectuale (limbajul Braille, versiune audio/sonoră, format ușor de citit și înțeles).

În domeniul muncii

58. Obiectivul 4. Sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități presupune următoarele acțiuni:

- 1) asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități în baza necesităților individuale;
- 2) asigurarea cu servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin crearea centrelor de reabilitare profesională, angajarea specialiștilor și formarea profesională a acestora;
- 3) stabilirea în legislația cu privire la ocuparea în câmpul muncii a unor măsuri de punere în aplicare a cotei obligatorii la angajarea persoanelor cu dizabilități (5%) prin stimularea angajatorilor care creează, rezervă și adaptează locurile de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv, după caz, acordarea serviciilor de angajare asistată;
- 4) organizarea și desfășurarea de evenimente care au drept scop promovarea ocupării în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a măsurilor de sensibilizare a angajatorilor, a organizațiilor sindicale și patronatelor privind dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități, nediscriminarea la angajare, accesibilitatea și acomodarea rezonabilă a locului de muncă.

În domeniul participării la viața politică, publică și culturală

59. Obiectivul 5. Sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală presupune următoarele acțiuni:

- 1) asigurarea accesibilității secțiilor de votare, a materialelor electorale și a procedurilor de vot la necesitățile persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități;
- 2) publicarea informației (format video, audio, tipar) cu privire la alegeri și concurenții electorali în format accesibil și ușor de înțeles pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz, văz) și intelectuale;
- 3) elaborarea, aprobarea și organizarea cursurilor de instruire a funcționarilor electorali, a concurenților electorali și a jurnaliștilor privind asigurarea accesibilității procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități;
- 4) asigurarea progresivă de către instituțiile responsabile de obiectivele culturale, turistice, sportive și de petrecere a timpului liber a accesibilității la infrastructură și la evenimente pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități, precum și susținerea sportivilor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu alți sportivi;
- 5) implicarea persoanelor cu dizabilități în procesul de organizare a activităților și măsurilor culturale, sportive și de divertisment;
- 6) elaborarea, aprobarea și organizarea instruirilor tematice a colaboratorilor din domeniile culturii, sportului, turismului privind accesibilitatea, acomodarea rezonabilă a evenimentelor și nediscriminarea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități.

În domeniul accesibilității la clădiri, la drumuri, la transporturi, informației și comunicații

60. Obiectivul 6. Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități presupune următoarele acțiuni:

- 1) elaborarea și aprobarea normativelor și standardelor privind accesibilitatea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații, de către autoritățile publice responsabile de domeniile respective;
- 2) efectuarea de către fiecare instituție publică a evaluării gradului de accesibilitate a infrastructurii, în baza unui chestionar tehnic elaborat și aprobat de către autoritățile responsabile de domeniul construcțiilor;

3) elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe naționale și locale în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind asigurarea accesibilității persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități;

4) asigurarea controlului, evaluării și monitorizării de către autoritățile publice responsabile de domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități;

5) formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, inclusiv în cadrul instituțiilor de învățământ de profil;

6) organizarea măsurilor de informare și sensibilizare a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, precum și a conceptelor de design universal și adaptare rezonabilă;

7) modificarea și completarea legislației în vederea sporirii timpului de difuzare a emisiunilor cu utilizarea limbajului mimico-gestual pentru persoanele cu dizabilități de auz.

În domeniul juridic

61. Obiectivul 7. Asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității de exercițiu și garantarea accesului la justiție presupune următoarele acțiuni:

1) elaborarea și aprobarea cadrului normativ conex în scopul asigurării aplicabilității Legii nr. 66 din 13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative;

2) monitorizarea aplicării prevederilor Legii nr. 66 din 13 aprilie 2017 și a măsurilor de ocrotire judiciară/suport (cu instituirea, la necesitate, a unei autorități responsabile);

3) elaborarea, aprobarea și aplicarea de către instituțiile de profil psihiatric a unor instrumente de evaluare a capacității de exercițiu în diferite domenii ale vieții, precum și a măsurilor de ocrotire/suport;

4) formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor responsabili de aplicarea prevederilor legislației privind capacitatea de exercițiu a persoanelor cu dizabilități, precum și a măsurilor de ocrotire/suport;

5) asigurarea accesibilității la infrastructură, la informație și comunicare pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități prin elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a unor programe instituționale în cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale);

6) formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale) privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități.

În domeniul monitorizării, coordonării și colectării datelor

62. Obiectivul 8. Consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități presupune următoarele acțiuni:

1) fortificarea Consiliului național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități;

2) integrarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, a problemelor persoanelor cu dizabilități în politicile sectoriale și a programelor locale, inclusiv prin desemnarea unei persoane responsabile (instituirea unui punct focal) de promovarea, monitorizarea și raportarea implementării acestora;

3) asigurarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, a evidenței și raportării numărului persoanelor cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vîrstă, stare civilă, mediul de rezidență);

4) colectarea de la autoritățile administrației publice centrale și locale, sistematizarea, analiza și raportarea datelor statistice privind persoanele cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vîrstă, stare civilă, mediul de rezidență), inclusiv în contextul implementării Hotărîrii Guvernului nr.1033 din 8 septembrie 2016;

5) efectuarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, inclusiv cu implicarea societății civile de studii și rapoarte tematice privind respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în diverse domenii (protecție socială, ocupare în muncă, educație, sănătate, justiție, accesibilitate, nediscriminare) și atitudinea populației față de persoanele cu dizabilități.

În domeniul sensibilizării opiniei publice

63. Obiectivul 9. Creșterea nivelului de conștientizare a populației privind drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități presupune următoarele acțiuni:

1) organizarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, inclusiv cu implicarea societății civile, a campaniilor de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la promovarea drepturilor, abilităților și a imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități, și cu publicarea și difuzarea prin sursele mass-media a materialelor informative, video, audio;

2) efectuarea cercetărilor pre și postcampanie de informare și sensibilizare a atitudinii populației față de persoanele cu dizabilități;

3) formarea profesională inițială și continuă a reprezentanților mass-mediei cu privire la modul de reflectare și promovare a imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități în produsele media;

4) informarea prin mijloacele mass-mediei de către autoritățile administrației publice centrale și locale privind politicile sectoriale și programele locale elaborate și implementate pentru persoanele cu dizabilități, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate.

IV. ETAPELE ȘI TERMENELE DE IMPLEMENTARE

64. Prezentul Program stabilește o viziune pe termen lung pentru asigurarea incluziunii persoanelor cu dizabilități și integrării drepturilor acestora în documentele de politici intersectoriale. Implementarea Programului este preconizată pentru o perioadă de 6 ani, în fiecare an fiind planificat un anumit număr de acțiuni, care urmează a fi implementate de autoritățile competente, conform Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. Programul presupune două etape, fiecare a cîte 3 ani.

65. La etapa I, în perioada 2017-2019, cele mai multe acțiuni sînt axate pe consolidarea cadrului instituțional și cadrului normativ în vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții. Astfel, principalele acțiuni rezidă în efectuarea diferitor modificări legislative, în elaborarea și aprobarea de programe locale și naționale, de ghiduri și instrucțiuni în următoarele domenii: determinarea dizabilității, asistență socială, sănătate, reabilitare, educație, accesibilitatea construcțiilor, drumurilor, informației și comunicațiilor. De asemenea, la această etapă se preconizează dezvoltarea, pilotarea și reglementarea unor noi servicii, precum reabilitarea profesională, asistența persoanelor cu autism, suportul în luarea deciziilor. O prioritate la această etapă o constituie elaborarea și aprobarea curriculumurilor și materialelor de instruire a specialiștilor din diferite domenii cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, accesibilitate, acomodare rezonabilă, asistența persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități, standarde de determinare a dizabilității.

66. La etapa a II-a, în perioada 2020-2022, majoritatea acțiunilor se concentrează pe implementarea programelor dezvoltate la etapa I, diversificarea și îmbunătățirea calității serviciilor destinate persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții, accesibilizarea la diferite instituții publice și de menire socială, la informație și comunicații, instruirea continuă a specialiștilor din diferite domenii pe tematici specifice dizabilității, inclusiv accesibilitate, acomodare rezonabilă, suport în luarea deciziilor, organizarea diferitor evenimente cu

implicarea și participarea persoanelor cu dizabilități, efectuarea studiilor și cercetărilor în domeniul dizabilității, precum și îmbunătățirea calității datelor statistice privind persoanele cu dizabilități.

V. RESPONSABILI PENTRU IMPLEMENTARE

67. Implementarea eficientă a prezentului Program se bazează pe colaborarea strânsă dintre autoritățile administrației publice centrale și locale, instituțiile publice și private, organizațiile societății civile, mass-media, mediul de afaceri, mediul academic și partenerii internaționali de dezvoltare.

68. Autoritățile publice responsabile pentru implementarea fiecărei acțiuni în parte sînt specificate în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. Gradul de implementare a Planului de acțiuni menționat va fi evaluat anual de către autoritățile responsabile, iar rezultatele analizei vor fi utilizate pentru revizuirea și/sau ajustarea ulterioară, după caz, a Planului de acțiuni în contextul asigurării implementării depline a obiectivelor Programului.

VI. ESTIMAREA COSTURILOR

69. Finanțarea acțiunilor prevăzute în prezentul Program se va efectua din contul și în limitele alocațiilor aprobate anual în aceste scopuri în bugetele autorităților publice implicate, precum și din alte surse, conform legislației în vigoare. Pentru realizarea obiectivelor Programului, autoritățile responsabile vor asigura planificarea resurselor financiare în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu și în proiectul legii bugetului de stat pentru anii respectivi, vor întreprinde măsuri pentru a direcționa activitatea organizațiilor necomerciale și a donatorilor spre domeniile neacoperite financiar din bugetul public național.

70. Estimarea generală a costurilor pentru implementarea prezentului Program a fost efectuată în baza priorităților și activităților identificate și formulate în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 și constituie 907 827,2 mii lei pentru o perioadă de 6 ani de implementare.

VII. REZULTATE SCONTATE ȘI INDICATORI DE PROGRES

71. Rezultatele scontate și indicatorii de progres racordați la obiectivele specifice ale Programului, pe domenii și acțiuni sînt stabiliți în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. Implementarea Programului va asigura: îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate, prin acordarea prestațiilor sociale și a serviciilor sociale reieșind din necesitățile lor individuale; o educație incluzivă a copiilor și tinerilor în cadrul instituțiilor de învățămînt în condiții egale cu ceilalți; sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale și de reabilitare din perspectiva îmbunătățirii stării de sănătate; sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, prin promovarea măsurilor active și pasive de ocupare; participarea sporită a persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală; accesibilizarea infrastructurii, transportului, informației și comunicațiilor prin eliminarea barierelor și facilitarea participării persoanelor cu dizabilități la viața socială; exercitarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu ceilalți cetățeni; îmbunătățirea colaborării interinstituționale în soluționarea problemelor persoanelor cu dizabilități; dezvoltarea unui sistem național de colectare a datelor statistice pentru elaborarea unor politici bazate pe evidențe; schimbarea atitudinii și gîndirii stereotipe a populației cu privire la persoanele cu dizabilități; educarea unei societăți tolerante.

72. Pentru a obține rezultate scontate la toate compartimentele prevăzute în prezentul Program, autoritățile responsabile se vor ghida și de Setul de indicatori pentru monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1033 din 8 septembrie 2016.

VIII. PROCEDURILE DE RAPORTARE ȘI MONITORIZARE

73. Activitatea de monitorizare și evaluare a prezentului Program are un caracter sistematic, fiind desfășurată pe toată perioada de implementare și include elaborarea, în baza indicatorilor de progres, a rapoartelor asupra implementării acestuia.

74. Coordonarea procesului de monitorizare a implementării prezentului Program se realizează de către Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

75. Autoritățile responsabile de realizarea acțiunilor stabilite în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 vor monitoriza anual gradul de implementare a măsurilor, în baza competenței funcționale, și vor raporta Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale despre rezultatele obținute. Rapoartele autorităților responsabile vor avea caracter analitic, vor conține date statistice, conform indicatorilor de progres, precum și informații privind gradul de realizare a acțiunilor stabilite pentru anul de raportare, provocări care au împiedicat realizarea acțiunilor și propuneri de redresare pentru anii succesivi.

76. Principalele tipuri de rapoarte care vor reflecta implementarea Programului sînt:

1) Raportul anual de implementare se prezintă în primul trimestru al anului succesiv celui de raportare. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale va elabora un raport anual în baza rapoartelor autorităților responsabile. Raportul anual va avea un caracter analitic, va conține date statistice, conform indicatorilor de progres, precum și informații privind gradul de realizare a acțiunilor stabilite pentru anul de raportare, provocări care au împiedicat realizarea acțiunilor și propuneri de redresare pentru anii succesivi.

2) Raportul intermediar de implementare se prezintă la expirarea primei etape de implementare a Programului (2017-2019). Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în baza rapoartelor autorităților responsabile, va elabora un raport intermediar de evaluare, care va conține rezultatele și impactul implementării Programului. După caz, la propunerea autorităților responsabile, ar putea fi prezentate propuneri de ajustare a obiectivelor și acțiunilor pentru etapa următoare (2020-2022), în funcție de progresul realizat.

3) Raportul final de implementare se elaborează la finalizarea implementării Programului. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în baza rapoartelor autorităților responsabile, va elabora un raport final privind rezultatele și impactul implementării, precum și problemele de implementare și necesitățile de viitor.

4) Rapoartele tematice de evaluare sunt elaborate în funcție de necesitate și pe domenii de interes de către diferite instituții publice, precum Avocatul Poporului, Biroul Național de Statistică, Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, precum și de către organizațiile societății civile active în domeniul dizabilității și drepturilor omului.

77. În scopul asigurării transparenței proceselor de implementare a prezentului Program, rapoartele anuale, raportul intermediar și raportul final de evaluare vor fi publicate pe pagina web oficială a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Rapoartele elaborate pe parcursul implementării Programului vor avea scopul nu doar de a scoate în evidență succesele înregistrate, dar și de a identifica provocările și blocajele, sugerînd acțiuni de intervenție pentru perioada următoare.